

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет історії та філософії
Кафедра археології, етнології та всесвітньої історії

Силабус курсу
ОБРЯДОВИЙ КОНТЕКСТ ІДЕНТИЧНОСТІ

Посилання на профіль викладача	https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/hist/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdily/kafedra-arkheolohii-etnolohii-ta-vsesvitnoi-istorii/spivrobotnyky/5790-petrova-nataliya-oleksandrivna
Обсяг	3 кредити, 90 годин
Семестр, рік навчання	2 (весняний), 2025-2026 навч. рік
Дні, час, місце	Згідно затвердженого розкладу занять
Викладач (-і)	Петрова Наталія Олександрівна, кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри археології, етнології та всесвітньої історії
Контактний телефон	+380677605491
E-mail	petrova_nataliia@onu.edu.ua
Робоче місце	вул. Університетська, 12 , Факультет історії та філософії, каб. 3
Консультації	Очні консультації: середа, четвер 14.20-15.40 Онлайн-консультації: середа, четвер 18.00-19.00 Посилання на zoom-конференцію: https://us02web.zoom.us/j/5020424499?pwd=aVFRNUN1OEFYcjgyNDNCN1NUQlIIZz09 Meeting ID: 502 042 4499 Passcode: 2025

КОМУНІКАЦІЯ:

Буде здійснюватися зі здобувачами у вигляді очних зустрічей та онлайн (E-mail, соціальні мережі, телефон, zoom-конференції, Google-Клас.).

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Предметом навчальної дисципліни «Обрядовий контекст ідентичності»: є дослідження традиційних обрядових практик, їхнього зв'язку з формуванням та вираженням колективної та індивідуальної ідентичності, а також аналіз їх ролі в сучасних соціокультурних та ідентифікаційних процесах. Курс спрямований на розкриття впливу обрядів на збереження ідентичності, культурної спадщини та їх участь у процесах соціальної інтеграції і культурної мобілізації.

Мета курсу:

У рамках вибіркового курсу здобувачі ознайомляться з основними категоріями, які визначають ідентичність. Основний акцент буде спрямовано на

обрядові контексти розвитку культури і механізми формування, передачі та збереження етнічної ідентичності. Будуть розглянуті питання співвідношення різних ідентичностей і ролі в цих процесах свят та обрядів, що супроводжують людину впродовж життя. Курс супроводжується авторським відео-візуальним контентом викладача, матеріалами проведених впродовж понад 30 років етнографічних досліджень. У рамках курсу навчимося виокремлювати маркери ідентичності крізь призму святково-обрядової культури та популяризувати обрядову культуру в сучасному глобалізованому світі; здійснювати етнологічний аналіз явищ та процесів; застосовувати здобуті знання, навички та вміння в практичній діяльності; збирати, формувати та аналізувати джерела обрядової ідентичності (польова робота, музейні фонди та експозиції, архівні установи, дослідницькі проєкти), а також обробляти, візуалізувати, аналізувати, інтерпретувати, керувати та представляти (оприлюднювати) матеріали.

Курс спрямований на формування загальнолюдської гуманітарної ерудиції, становлення професійного досвіду оперування етнічними реаліями, а також вироблення світоглядних уявлень щодо етнокультурного різноманіття населення України.

Пререквізити і постреквізити курсу: для опанування дисципліни варто мати базові знання з історії та культури України; бути здатним опанувати нові знання, аналізувати джерела і літературу та бути готовим набути навички опитування респондентів в рамках польового етнографічного дослідження.

Завданнями дисципліни є:

- Оволодіння теоретичними знаннями в галузі дослідження ідентичностей та обрядової спадщини.
- Ознайомити здобувачів з обрядовими традиціями населення Південно-Західної України: розглянути основні обрядові ритуальні цикли та їх символічні значення.
- Дослідити зв'язок між обрядами та формуванням регіональної ідентичності: показати, як через ритуали виражаються етнічні, релігійні, локальні ідентичності.
- Навчити методам польового дослідження: навичкам збору й аналізу етнографічних даних через інтерв'ю, спостереження та участь у обрядах.
- Зміцнити розуміння ролі обрядів у сучасному суспільстві: дослідити, як ритуали використовуються для збереження ідентичності, культурного відродження, соціальної інтеграції та підвищення патріотизму.
- Підвищити обізнаність щодо значення обрядових практик для підтримання культурної самобутності в контексті сучасних викликів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- ✓ основні джерела та методи дослідження ідентичностей, їх характеристики та шляхи пошуку інформації;
- ✓ методи польового дослідження, збору й аналізу етнографічних даних через інтерв'ю, спостереження та участь у обрядах;
- ✓ особливості формування джерел для дослідження обрядового контексту ідентичностей: польові матеріали, колекції, музейні експозиції, текстові, аудіо-відеопрезентації;
- ✓ основні обрядові ритуальні цикли та їх символічні значення;
- ✓ зв'язок між обрядами та формуванням регіональної ідентичності;
- ✓ розуміти роль обрядів у сучасному суспільстві;
- ✓ як ритуали використовуються для культурного відродження, соціальної інтеграції та підвищення патріотизму.

вміти:

- ✓ оцінювати можливості сучасних методів історичного, етнографічного дослідження;
- ✓ навички комплексного застосування різних методів для розв'язання конкретних задач;
- ✓ вміти використовувати етнографічні, музейні та архівні матеріали для виступів і публікацій;
- ✓ розв'язувати практичні питання пошукових завдань під час опрацювання музейних, архівних матеріалів;
- ✓ практично використовувати знання та навички, отримані з питань гуманітарного профілю в обсязі необхідному для успішного вирішення дослідницьких завдань;
- ✓ аналізувати сучасні трансформації традицій;
- ✓ практично організовувати реконструкції елементів нематеріальної культурної спадщини та традиційних обрядів;

ОПИС КУРСУ:

Форми і методи навчання

Курс буде викладений для здобувачів очної форми навчання у формі лекцій (16 год.), практичних занять (14 год), організації самостійної роботи студентів (60 год.); для заочної форми навчання у формі лекцій (6 год.), семінари/практичні (4 год.), самостійна робота (90 год.)

Методи навчання

У ході читання дисципліни використовуються притаманні системі вищої академічної освіти методи навчання: *словесні*: лекції (проблемні, лекції-візуалізації); *наочні*: ілюстрація, мультимедійна презентація, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень; *практичні*: виконання міні-дослідження, виконання індивідуальних завдань. *Пояснювально-ілюстративний метод* та *метод проблемного викладу* використовується під час лекцій для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків, що наводяться у лекційній частині курсу. *Евристичний метод* допомагає в організації активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань. *Дослідницький метод* використовується під час

самостійної підготовки здобувачів. Здобувачі самостійно вивчають літературу, джерела виконуючи індивідуальне навчально-дослідне завдання. *Метод польового етнографічного дослідження* використовується для фіксації та аналізу обрядових практик, етнографічних реалій за обраною темою для закріплення теоретичних знань та виконання наукового завдання з метою практичного закріплення знань з курсу.

Зміст навчальної дисципліни охоплює десять тем:

Тема 1. Вступ. Предмет і завдання дисципліни. Значення обрядової культури для формування ідентичності.

Тема 2. Джерельна база дослідження ідентичності крізь призму духовної культури та обрядовості: матеріали польових досліджень, фольклор, атрибутика, фотоматеріали.

Тема 3. Теоретико-методологічні проблеми ідентичності, змісту та структури ритуалів в працях дослідників.

Тема 4. Географічні та культурні межі регіонів України: ідентичність та регіональна специфіка.

Тема 5. Теоретичні основи та методи дослідження обрядової культури.

Тема 6. Історичний контекст ідентичностей обрядової культури Південно-Західної України.

Тема 7. Ідентичність в сімейних звичаях та обрядах: регіональні та етнічні особливості.

Тема 8. Календарна та традиційна святково-трудова обрядовість.

Тема 9. Обрядові традиції в контексті сучасних змін: ідентичність та глобалізація.

Тема 10. Прикладні аспекти збереження ідентичності та популяризації обрядової культури. Практична складова польових досліджень та обрядових реконструкцій.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гальченко В.В., Петрова Н.О., Циня І.І. «Амаро Трайо»: нариси про побут та традиції ромів Одещини. Одеса, 2020. 98 с.
2. Долгочуб В.А., Петрова Н.О. Конструювання образу української традиційної культури в етнографічному дискурсі ХІХ ст. *Записки історичного факультету*. 27 випуск. Одеса: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2016. С. 52-66.
3. Долгочуб В.А., Петрова Н.О. Прояви локальності у позаакадемічній реконструкції української традиційної культури. *Народна творчість та етнологія*. № 5. 2016. С. 18-23.
4. Кушнір В.Г., Петрова Н.О., Паларієв О.А. Фрумушика-Нова (історико-етнографічний нарис). Одеса, 2020. 72 с.
5. Локальна та регіональна специфіка традиційної культури. *Збірка наукових праць. Матеріали міжнародної наукової конференції «Одеські етнографічні читання»*. Одеса, вид-во КП ОМД, 2013. 574 с. Електронна версія: <https://drive.google.com/file/d/0ByPJ09c-A6fwTUdLSUt5bjFNUUk/view>
6. Петрова Наталія. ЕТНОГРАФІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО В ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА *КРАЄЗНАВСТВО ПІВДНЯ УКРАЇНИ В ІСТОРИЧНОМУ*

ВИМІРІ ТА СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції до 100-річчя заснування Одеської комісії краєзнавства при ВУАН. Одеса, 2024. С.49-58.

7. Петрова Н. До питання визначення ідентичностей в історичній ретроспективі. *Чорноморська минушина: записки Відділу історії козацтва на півдні України: зб. наук. праць/ за ред. В. А. Смолія. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2024. Вип. 19. С. 111 – 119.*

8. Петрова Н. Ідентичність крізь призму етнографічних краєзнавчих досліджень (досвід ОНУ імені І. І. Мечникова). «Вісник науки та освіти» (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія») Випуск No 12(30) 2024. Київ. С.1634-1648. <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/18511/18548>

9. Петрова Н., Чінена О. ЄВРЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ У НАРОДНІЙ ПАМ'ЯТІ. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету* :збірник наукових праць. Серія: Історичні науки. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2021. Вип. 55. С.98-105.

10. Петрова Н. «Свій-чужий-інший» в фольклорі етноконтактної зони: за матеріалами колекції П.Т.Маркушевського в Державному архіві Одеської області. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету* : збірник наукових праць. Серія: Історичні науки. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2023. Вип. 63. С.92-99. <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/issue/view/36/31>

11. Проблеми міжвидового синтезу в українській культурі в полі діалогів різнонаціональних культурних традицій: колективна монографія, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2019. 592 с.

12. Petrova Nataliia "FRUMUSHYKA NOVA": representation of Budzhak ethnic groups culture. *Analele Universităţii Dunărea de Jos din Galaţi, Fasc. XX, Sociologie, nr. 15, 2020, pp. 35-44.* <https://www.gup.ugal.ro/ugaljournals/index.php/socio/article/view/4276>

ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль здійснюється у формі оцінювання роботи під час лекцій та на практичних заняттях, виконання індивідуального дослідницького завдання (з публічною презентацією).

Форми і методи підсумкового контролю: залік

Поточний та періодичний контроль		Сума балів
Поточний контроль	Індивідуальне дослідницьке завдання (з публічною презентацією-захистом виконання)	
40	60	100

У разі пропуску занять з поважних причин здобувачі мають змогу отримувати додаткові бали, опрацьовуючи додаткову літературу до пропущених занять та готуючи есе, презентації, реферати на основі опрацьованих матеріалів.

Самостійна робота:

Ознайомлення з додатковою літературою, виконання індивідуального дослідницького завдання, написання есе, опрацювання справ архівних фондів, опитування респондентів, створення фото-відео презентації, підготовка статті/реферату за окремою темою курсу.

ПОЛІТИКА КУРСУ («правила гри»):

Політика щодо дедлайнів та перескладання: завдання мають виконуватися вчасно, невчасно виконані завдання оцінюються нижче, пропорційно до терміну запізнення. За перескладання оцінка ставиться на пункт нижче.

Академічна доброчесність: Здобувачі курсу мають дотримуватись правил академічної доброчесності у відповідності до чинних положень Університету.

Відвідування: запізнення та пропуск занять не толеруються, але не забороняються (у відповідності до чинних Статуту та положень Університету). У разі запізньень або пропусків занять надається можливість відпрацювати пропущені теми.

Показником результативності вивчення дисципліни є опанування навчального матеріалу: робота на практичних/семінарських заняттях, виконання самостійної роботи. Враховується: систематичність відвідування занять; самостійність, своєчасність, обсяг та якість виконання навчальних завдань; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

У вступній лекції здобувачам доводиться до відома система оцінювання і накопичення балів із предмету, терміни здачі підготовленого матеріалу для самостійної роботи. Здобувачі можуть використовувати мобільні пристрої за потреби в рамках опанування курсу. У ході роботи під час лекцій та практичних/семінарських занять заохочується участь здобувачів в обговоренні питань, долучення до дискусії з повагою до думки однокурсників та тактовного ставлення один до одного.

Поведінка в аудиторії: має відповідати рівню здобувача вищої освіти.